

De Vechtplassen

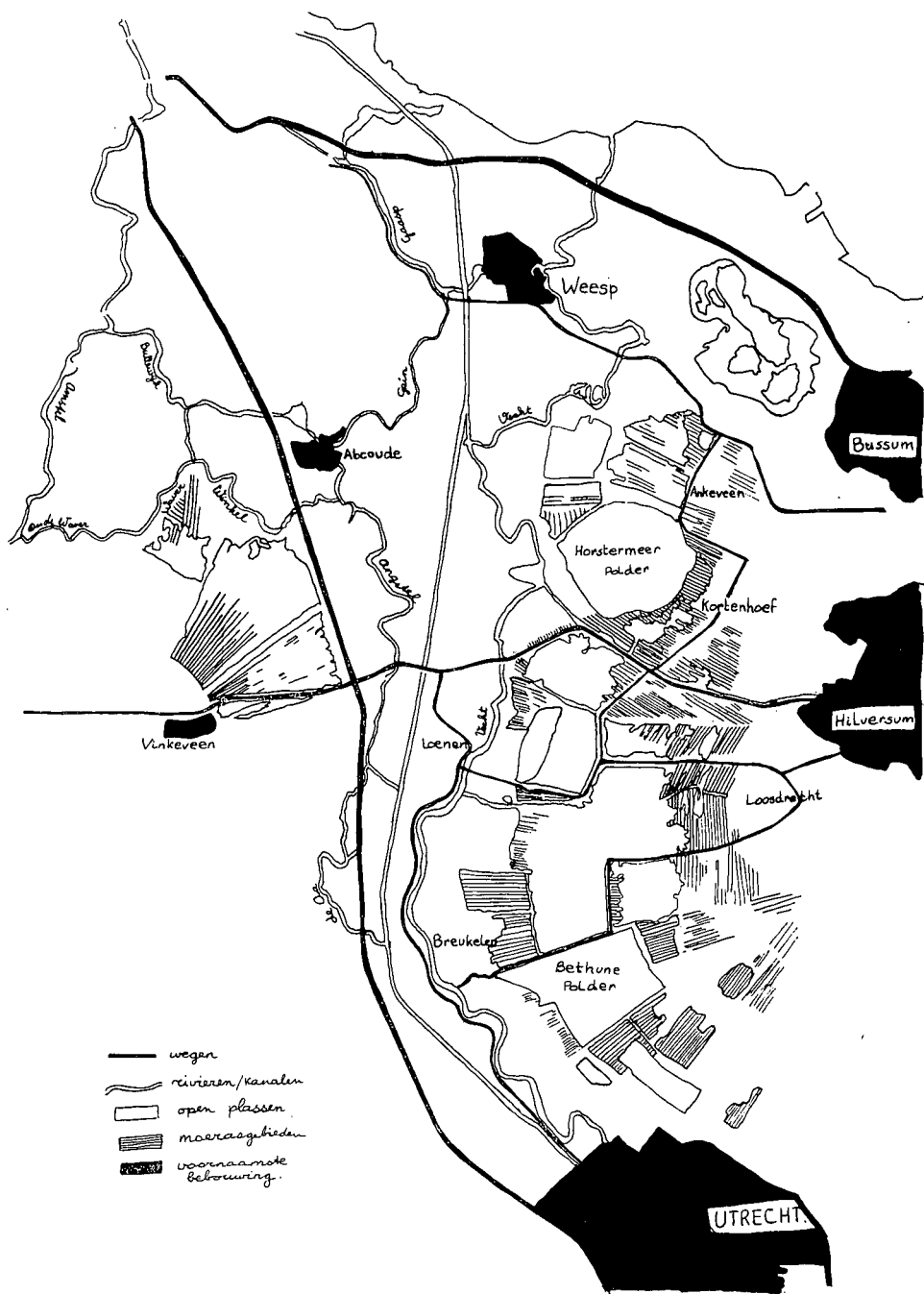
De ter weerszijden van de Utrechtse Vecht gelegen laagveenplassen en -moerassen hebben reeds lang grote aantrekkingskracht uitgeoefend op talloze natuurliefhebbers. Tezamen met de weidegebieden tussen Amstel en Vecht vervullen ze de functie van 'groene long' tussen de bevolkingsagglomeraties van Amsterdam, het Gooi en de stad Utrecht.

Ten westen van de Vecht liggen de Vinkeveense plassen en de Botshol. In de Ronde Venen, d.i. het gebied waarin de dorpen Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen liggen, zijn meer dan 4.000 ha moeras drooggelegd. In 1926 kwam de droogmaking van het laatste gedeelte, de Wilnisser plassen, gereed. Door een systeem van kleine riviertjes staan Vecht en Amstel met elkaar in verbinding: Angstel, Winkel, Oude Waver, Waver, Bullewijk, Holendrecht, Abcoudermeer en Gein leiden u door een der mooiste delen van het Hollands-Stichtse polderland. Ten oosten van de Vecht vinden we van noord naar zuid achtereenvolgens het Naardermeer, de Spiegel- en Blijkpolder bij Nederhorst den Berg, de Hollands- en Stichts-Ankeveense plassen, de Kortenhoefse plassen Oostzijde en Westzijde, het Hol en de Suikerpot, het Wijde Blik, de Loenerveense plas, de Vuntus, de 1e t/m 5e Loosdrechtse plas, de Trekaten en de Kievitsbuurt resp. ten westen van de 4e en 5e Loosdrechtse plas, vervolgens de Breukelerveense of Stille plas, de Tienhovense plassen, de Maarsseveense plassen met het natuurreservaat Molenpolder, de Westbroekse Zodden en twee moerasgebieden in de polder Gagel.

In de vorige eeuw zijn de Horstermeerpolder en de Bethunepolder drooggemaakt. De ten oosten van de Vecht gelegen plassen vormen een vrijwel ononderbroken reeks van twintig kilometer lengte van het Naardermeer tot de Maarsseveense plassen. In 1947 lanceerde Ir. J. Loeff het idee om een 'Nationaal Park der Oostelijke Vechtplassen' te stichten, waarbij de belangen van natuurbehoud, recreatie en landbouw op evenwichtige wijze tegen elkaar afgewogen zouden moeten worden.

De verschillende plassen en moerassen van dit uitgestrekte gebied hebben in landschappelijk en biologisch opzicht ieder een eigen karakter.

De landschappelijke differentiatie heeft geleid tot een verscheidenheid in recreatief gebruik. Op de grote watervlakten van de Loosdrechtse en Vinkeveense plassen is een concentratie van de watersport. De rustzoekende natuurliefhebber zal zich meer aangetrokken voelen tot het met een kano of roeiboot verkennen van de kleine binnenplassen, trekaten en sloten. Doch ook zonder boot kan men een goede indruk krijgen van het plassegebied, daar een aantal weinig bekende voetpaden het gebied doorkruisen. Zo kan men een goed beeld krijgen van de Ankeveense plassen door een wandeling over het Berge Pad, de Goog en de Dammerkade. Tussen het Wijde Blik en de Loenerveense plas loopt de Dirk A. Lambertszkade, die verder naar het oosten - tussen het Hol en de Vuntus - de naam Raai of Kromme Rade draagt. Iets bijzonders voor fijnproevers is het Oppad, een oud kerkpad, dat door de Kortenhoefse plassen Oostzijde voert. Het oppad was jaren achtereen verwaarloosd en vrijwel geheel met bramen overwoekerd. Vorig jaar werd het fraaiste gedeelte door Natuurmonumenten aangekocht en vervolgens met behulp van jeugdige vrijwilligers opgeknapt. Thans kan men er in de zomer evenals vroeger de bonte bloemenpracht der ruigtkruiden bewonderen: moerasspirea, echte valeriaan, kattendast, poelruit, moeraslathyrus, moerasandoorn en koninginnekruid. Vanaf het pad zijn in het open water de vrij zeldzame slangewortel alsmede waterlelie en gele plomp te bewonderen, waarbij u door het gezang van snor en sprinkhaanrietzanger wordt begeleid.

De geomorfologie van het gebied is in grote lijnen als volgt. Langs de Vecht is een afwisseling van betrekkelijk hoge, dicht bij de rivier gelegen stroomruggen ('oeverwallen') waar kalkhoudende zandige klei werd afgezet en verder van de rivier gelegen 'kommen' waarin het fijnste slib van het overstromingswater (kalkloze, zware komklei) bezonk. Via een strook komklei - op - veen wiggen de rivierafzettingen aan beide zijden van de Vecht uit tegen veengronden. Op de overgangen van hoog naar laag, van kalkhoudende naar kalkloze klei en van klei naar veen zijn in de 17e en 18e eeuw door Amsterdamse patriciërs vele fraaie buitenplaatsen aangelegd langs de Vecht en de Angstel. De buitenplaatsen in 's-Graveland zijn door Amsterdamse kooplieden aangelegd op de overgang van laagveen naar de zandgronden aan de voet van de stuwwal van het Gooi. Tijdens de ontginning in de 17e eeuw zijn deze zandgronden gedeeltelijk afgegraven om een betere groei van de parkbossen en graslanden mogelijk te maken.

De tegenwoordige Vecht is eigenlijk maar een minder belangrijke loop. De hoofdarm stroomde oorspronkelijk vanaf Breukelen met een wijde bocht via de huidige loop van de Aa naar Nieuwersluis om tenslotte via de dalen van de Angstel en het Gein naar Muiden te lopen. Bovendien is de Zuiderzee het mondingsgebied van de Vecht binnengedrongen waarbij zeeklei werd afgezet tot bij Baambrugge en Vreeland.

Reeds omstreeks 4.000 jaar geleden bevond zich ter weerszijden van de Vecht een uitgestrekt veenmoeras. Ten westen van de Vecht en in het gebied tussen Weesp en Vreeland is uit uitgestrekte moerasbossen bosveen ontstaan. Ten oosten van de Vecht is van Ankeveen tot Maarsseveen voedselarm veenmosveen ontstaan, dat uitsluitend door regenwater werd gevoed. Deze veensoort was in tegenstelling tot het bosveen, dat veel slib en zwaar hout bevatte, zeer geschikt voor de turfbereiding. Op de grens met het Gooi is een smalle zone matig voedselrijk zeggeveen gevormd onder invloed van uit het Gooi afkomstig kwelwater. Onder het veen bevindt zich overal een zwak golvend pakket dekzand, dat tijdens sneeuwstormen in de laatste ijstijd werd afgezet. Bij de Vecht ligt het zand op ongeveer zes meter diepte; naar het oosten gaande komt het dekzand snel hoger te liggen en bereikt tenslotte aan de rand van het Gooi de oppervlakte. Sinds de middeleeuwen is het veen afgegraven en gebaggerd tot op de zandlaag. Het Naardermeer en het voormalige Horstermeer zijn natuurlijke meren, die in de middeleeuwen reeds bestonden en in open verbinding met de Vecht hebben gestaan. Oorspronkelijk lag het veengebied hoger dan het normale peil van de Vecht. In de eerste eeuwen der ontginning was niet de turfwinning het voornaamste oogmerk maar het winnen van cultuurgrond. Aanvankelijk vond op het in cultuur gebracht veen zelfs akkerbouw (rogge en haver) plaats. Door te sterke ontwatering vooral na de uitvinding van de watermolen, ging het veen inklinken. De rivierkleigronden langs de Vecht, die minder aan klink onderhevig waren, bleven als een rug in het landschap liggen. De omkering van het reliëf leidde tot overstromingsgevaar, zodat het noodzakelijk werd dijken langs de Vecht op te werpen.

Omstreeks 1600 komt er een eind aan het turfsteken of 'turf delven', waarbij men meestal niet verder ging dan tot het grondwater. Er vindt omstreeks die tijd een nieuwe methode ingang, het 'slag turven' of 'moeren', waarbij men turf ging baggeren met de beugel om ze vervolgens op uitgespaarde stroken land, legakkers genaamd, te drogen en te verwerken. Het mozaïek van land en water, bestaande uit trekgraten waaruit de turf werd gebaggerd en legakkers, is het best bewaard in de Kievitsbuurt ten oosten van Breukelen. Uit winstbejag maakte men vaak de trekgraten te breed en de legakkers te smal, waarna door de golfslag vele legakkers werden weggeslagen en grote watervlakten ontstonden.

Krabbescheer, Kikkerbeet, Wataardbei, Waterdrieblad.

Foto Ch. Westra

De plantengroei

Het verlandingsproces in de talrijke plassen en trekaten kan zich op verschillende manieren voltrekken afhankelijk van de diepte van het water, de invloed van de wind die bepaald wordt door de grootte van het wateroppervlak, het gehalte aan in het water opgeloste voedingsstoffen, de aard van de ondergrond (zand, veen of klei) en de afstand tot de pleistocene zandgronden van het Gooi. Bovendien is het chloorgehalte van het water van belang. Ten oosten van de Vecht is het water zoet, in de Vinkeveense plassen en het Abcoudermeer zwak brak; in de Botshol schommelt het tussen zwak en matig brak. Het oorspronkelijke zwak brakke Naardermeer is sinds de afsluiting van de Zuiderzee langzaam verzoet. In het Vechtplassengebied kunnen meerdere verlandingsseries worden onderscheiden. Deze processen zijn heel wat minder simpel dan veelal in schoolboekjes met een schema wordt voorgesteld. Het algemeenst was de serie van zoet, niet vervuild, voedselrijk water. Na stadia van kranswieren en fonteinkruiden kan een vegetatie van o.a. waterlelie en gele plomp ontstaan, waarin zich achtereenvolgens mattenbies, kleine lisdodde en riet kunnen vestigen. Indien de mens niet ingrijpt, ontstaat via een stadium met grote zeggesoorten een elzenbroekbos. In beschut, minder dan een meter diep water kan men krabbescheervelden met kikkerbeet en gewoon blaasjeskruid aantreffen, waarin zich drijftillen met slangewortel, waterscheerlingen en cyperzegge kunnen ontwikkelen. Deze laatstgenoemde vegetaties komen nergens anders ter wereld zo fraai ontwikkeld voor als in de Nederlandse laagveenmoerassen. Daar het water in vele plassengebieden helaas min of meer is vervuild, wordt het echter steeds moeilijker om deze verlandingsseries in goed ontwikkelde vorm aan te treffen.

Het soortenrijkst zijn de verlandingsreeksen in geïsoleerd liggende, kleine, ondiepe veen-

gaten aan de oostrand van het gebied waar het veen uitwigt tegen de pleistocene zandgronden van het Gooi. Het betrekkelijk voedselarme kwelwater dat hier in een bepaalde zone aan de dag treedt, heeft in de zomer een iets lagere temperatuur en is rijk aan ijzer. Voor deze kwelmilieus, waar het water bruin gekleurd is door neergeslagen ijzerverbindingen, zijn o.a. waterviolier, sterkreos, kransvederkruid, naaldwaterbies en kleinste egelskop karakteristiek. Kwelmilieus zijn betrekkelijk zeldzaam en zeer gevoelig voor verstoring. Helaas vermindert de aanvoer van kwelwater uit het Gooi door de sterk toegenomen wateronttrekking voor de drinkwatervoorziening. In deze verlandingsreeksen vestigen zich na stadia met galigaan en krabbescheer o.a. holpijp, waterdrieblad, wateraardbei, snavelzegge en padderus. Hieruit kan zich bij voldoende isolatie van het voedselrijke water een trilveen ontwikkelen met o.a. ronde zegge, moeraskartelblad, veenpluis, het zeer zeldzame slank wollegras, het geelgroene orchideetje sturmia en schorpioenmos. Bij voortgaande verlanding vestigen zich veenmossen en ronde zonnedaauw, en leiden veenbes, dopheide en gagel een ontwikkeling in de richting van jonge hoogveenvorming in. Deze verlandingsserie is het fraaist ontwikkeld in het Hol bij Kortenhoef, doch komt ook voor bij Loosdrecht en Tienhoven.

In de Botshol vinden wij begroeiingen met een geheel eigen karakter. Het water is onderhevig aan sterke schommelingen in het chloorgehalte en bovendien kalkrijk. De Botshol vormt een schakel tussen de matig brakke gebieden in de Zaanstreek en Waterland via het in recente tijd verzoete Naardermeer naar de zoete plassen van Kortenhoef en Loosdrecht. In de door galigaan omzoomde plassen groeien het zeer zeldzame groot nimfkruid en verscheidene kranswiersoorten. Op plaatsen waar ophoping van grof organisch materiaal heeft plaatsgevonden (op slootbagger en waar riet is blijven liggen) vinden we een bloemrijke vegetatie met de goudgele moeraswolfsmelk en de spichtige, tot 3 m hoge stengels van de moerasmelkdistel. Op één plaats in het ruigtland groeit de kievitsbloem. De veenmosrietlanden zijn rijk aan varensoorten (o.a. kamvaren en koningsvaren), rietorchis, tormentil, blauwe knoop en ronde zonnedaauw. Van het blauwgrasland treffen wij hier een afwijkende vorm aan, die wordt gekarakteriseerd door kamvaren en kussentjesmos. Overigens zijn in dit schrale hooiland nog vele andere soorten te vinden, o.a. spaanse ruiter, blauwe knoop, blauwe zegge en welriekende nachtorchis.

De moerasbossen in het Vechtplassengebied zijn zeer gevarieerd. De meeste jonge bossen behoren tot het elzenbroek. De kensoort elzenzegge (*Carex elongata*) is in het westen van ons land uiterst zeldzaam. Daarentegen is moerasvaren zeer talrijk, moeraszegge, moerasviooltje, gele lis, haagwinde en bitterzoet zijn eveneens algemeen. Op plaatsen met voedselarm substraat vinden we een vorm van het elzenbroek met zachte berk, moeraswederik, pijpestrootje en dominantie van veenmossoorten. Zuivere berkenbossen komen o.a. in het Naardermeer voor. In het strikte reservaat de Driehoek wordt reeds sinds 1931 de ontwikkeling van de vegetatie bestudeerd. Bij Kortenhoef zijn de moerasbossen plaatselijk sterk gestoord door de bij de bevolking levende gewoonte om in het winterhalfjaar als bijverdiensite veenmos te verzamelen voor bloemisterijen. Deze rooibouw leidt tot sterke verarming van de vegetatie; in sommige bossen is de bodem vrijwel kaal geworden of is een monotome onderbegroeiing van een enkele veenmossoort ontstaan. Op enkele minder natte plaatsen komen bossen voor met zwarte els, es, vogelkers, gelderse roos, bosveldkers, groot springzaad en grote keverorchis. Opmerkelijk is het voorkomen van rankende helmbloem in enige moerasbossen. Bij Kortenhoef is in een bosje van zachte berk, lijsterbes en sporkehout een massavegetatie van dalkruid. Deze soort, in ons land vrijwel geheel beperkt tot eiken-berkenbossen op de droge zandgronden, groeit hier op laagveen in een dicht veenmosdek. Plaatselijk zijn in de moerasbossen enige uit Noord-Amerika afkomstige exoten verwilderd: appelbes (*Aronica spec.*), het Drentse krenteboompje (*Amelanchier lamarckii*) en zelfs ook de Amerikaanse vogelkers of 'bospest'.

De fauna

De laagveenmoerassen en -plassen herbergen een gevarieerde fauna. Door de sterk toegenomen recreatiedruk is deze op verscheidene plaatsen helaas verarmd. De watervervuiling maakte een eind aan de kwaakconcerten van de groene kikker. De visotter komt op meerdere plaatsen in het gebied voor, doch men krijgt er zelden een te zien. Door de uitbreiding en het ouder worden van de bosgedeelten in de moerasgebieden hebben zich reeën en bosvogels als wielewaal, nachtegaal, bosuil, ransuil en groene specht gevestigd. Vóór de tweede drooglegging van het 600 ha grote Horstermeer broedden daar omstreeks 1850 ruim 1000 paar aalscholvers, ca. 700 paar blauwe en purperreigers en ca. 1000 paar lepelaars. In die tijd werden hier in een week 1600 lepelaars- en 1100 aalscholvereieren geraapt waardoor het aantal vogels spoedig gedecimeerd was.

In het Naardermeer is de grootste lepelaarkolonie van ons land. Door de gedeeltelijke inpoldering van het IJsselmeer gaat hun voornaamste fourageergebied verloren, terwijl in de voedseltrekroute van de lepelaars en aalscholvers een hoogspanningsleiding zal worden aangelegd. Het onderzoek dat inmiddels is ingesteld naar het voedsel en de voedseltrek van de lepelaars heeft er toe geleid, dat getracht zal worden in een te creëren vogelreservaat in Zuid-Flevoland een kunstmatig voedselgebied voor de lepelaars op te nemen. Ten aanzien van de hoogspanningsleiding is een compromis bereikt. De laatste jaren hebben in het Naardermeer o.a. ook krakeenden, krooneenden en baardmezen gebroed.

Het zeldzame woudaapje, dat in de moerasgebieden van Noordwest-Overijssel en Friesland ontbreekt, broedt op enkele plaatsen in het Vechtplassengebied. De roerdomp laat zich hoogst zelden zien, doch men kan soms 's avonds zelfs bij het drukke Oud-Loosdrecht het ver hoorbare 'woemp' beluisteren. De uiterst zeldzame kwak is in de afgelopen jaren op enige plaatsen waargenomen. De purperreiger kan in het Naardermeer ongestoord broeden. Een kolonie bij Loosdrecht had zich door te sterke verontrusting verplaatst naar de Breukelerveense Plas. Ook hier is deze inmiddels verdwenen als gevolg van het drukker worden van de 'Stille plas'. Sinds 1961 hebben de purperreigers zich nu gevestigd in een bosje in de Bethunepolder, waar de kolonie thans jaarlijks meer dan 100 nesten telt. De bruine kiekendief is evenals de andere roofvogels in het gehele land sterk achteruitgegaan. Het is verheugend dat in het Vechtplassengebied jaarlijks nog steeds enkele paren broeden. Zwarte sterns waren vroeger algemeen; de eieren werden veelvuldig geraapt en in Kortenhoef zelfs als varkensvoer gebruikt. Behalve verstoring heeft ook de alom optredende verdwijning van de krabbescheervegetaties geleid tot achteruitgang van de zwarte stern. Op een jagerseilandje van slechts 7 x 11 m in de Loosdrechtse plassen is een kolonie visdiefjes. De waterral krijgt men zelden te zien, doch is minder zeldzaam dan over het algemeen wordt aangenomen. Het blauwborstje is wel een zeldzame soort.

Grote aantallen eendensoorten en meerkoeten overwinterden vroeger op de plassen. Door de waterverontreiniging is op vele plaatsen echter de voedselketen verbroken, waardoor bijvoorbeeld het aantal duikenden sterk is verminderd. Aan de rand van de Loosdrechtse plassen is een ganzenpleisterplaats. Verschillende delen van het gebied zijn van belang voor weidevogels.

Waardebepaling van het Vechtplassengebied

Wanneer wij thans een balans opmaken in hoeverre het gelukt is om in het Vechtplassengebied een 'Nationaal Park' te realiseren, kunnen we met voldoening constateren dat aanzienlijke gedeelten door aankoop als natuureservaat zijn beschermd. Het plan van de gemeente Amsterdam om het Naardermeer met vuilnis te dempen was aanleiding tot de

oprichting van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Thans is het gehele Naardermeer met de uitwateringstocht naar de Vecht veilig gesteld (totaal ca. 750 ha). Na de tweede wereldoorlog is Natuurmonumenten begonnen met aankopen in de zuidelijker gelegen plassegebieden. Het bezit bedraagt in de Ankeveense plassen thans 270 ha, rond Kortenhoef ongeveer 400 ha, bij Loosdrecht ca. 130 ha en bij Tienhoven ruim 80 ha. In de Botshol is 62 ha eigendom van Natuurmonumenten. In het zuidelijke Vechtplassengebied zijn de volgende staatsnatuurreservaten: het fort Tienhoven (3 ha), de Veenderij en het Bosje van Robertson in de Bethunepolder (tezamen 100 ha), de Molenpolder inclusief de noordelijke Maarsseveense plas en de Westbroekse Zodden (200 ha) en tenslotte de Gagelpolder (24 ha). In het gehele oostelijke Vechtplassengebied is ca. 1640 ha eigendom van Natuurmonumenten en ca. 340 ha staatsnatuurreservaat. De meeste complexen zijn echter nog niet afgerond.

Door drooglegging is vrijwel het gehele Vechtplassengebied bedreigd geweest. De plannen die daartoe in 1860 en in 1920 door een Staatscommissie werden gemaakt, zijn nimmer uitgevoerd. De drooglegging van het Naardermeer is tot tweemaal toe mislukt (17e en 19e eeuw). De Horstermeerpolder werd definitief drooggemaakt in 1882, de Benthunepolder in 1863. In deze polders treedt sterke kwel op, waardoor de bemalingskosten zeer hoog zijn. In de Horstermeerpolder is het kwelwater brak en daardoor onbruikbaar voor land- en tuinbouw. In 1937 beraamde het polderbestuur van de Botshol een plan tot droogmaking, dat echter door de provincie werd afgewezen. Ter wille van de zandwinning in de Vinkeveense plassen wilde men in 1950 dwars door de Botshol een kanaal aanleggen. Zowel de Botshol als een groot deel der oostelijke Vechtplassen werden genoemd in het beruchte rapport van Ir. J. Th. Westhoff over de mogelijkheden van werkverschaffing (1938).

Reeds voor 1940 werd op grote schaal zand gezogen uit het Wijde Blik bij Kortenhoef en in de Spiegelpolder bij Nederhorst den Berg. Later is men ook zand gaan winnen in de Vinkeveense plassen, waar thans naar een diepte van 35 m wordt toegewerkt. In een deel der Maarsseveense plassen is na de zandwinning een recreatiecentrum tot stand gekomen. Vorig jaar is een begin gemaakt met zandwinning in de Blijkpolder waarbij het Ankeveense Pad, een voetpad tussen Ankeveen en Nederhorst den Berg, werd weggezogen. Er zijn plannen voor een groot recreatie- en woningbouwproject in de Spiegel- en Blijkpolder, waar echter speculatie dreigt mee te spelen. In de plassen waar tot grote diepte zand wordt gezogen, bestaat gevaar voor het ontstaan van een zg. spronglaag, welke nadelig kan zijn voor de biologische rijkdommen en de watersport. Behalve het Naardermeer zijn ook de Loenerveense plas en het Wijde Blik met vuilstorten bedreigd. Deze bedreigingen konden omstreeks 1930 afgewend worden. Dit lukte echter niet voor de Hollands Ankeveense polder, waar de gemeente Bussum van 1939 tot 1970 vuil heeft gestort. In het Kortenhoefse plassegebied werd tot 1970 vuil gestort door de gemeente Hilversum; de gemeente 's-Graveland doet dit nog steeds in de Oostzijde te Kortenhoef. In Kortenhoef zijn bovendien enige clandestiene vuilstortplaatsen van containerbedrijven.

De sterk toegenomen recreatiedruk stelt de natuurbeheerders voor grote problemen. Zowel de fauna als de vegetatie worden er veelal nadelig door beïnvloed. Afkalving van de oevers vindt veelvuldig plaats. Het aantal zomerhuisjes, jachthavens, woonschepen, kampeer- en caravanterreinen heeft zich sterk uitgebreid. Enige autosloperijen vormen een schandvlek in het landschap. Vooral bij Loosdrecht zijn gedurende de laatste jaren in fraaie natuurgebieden op clandestiene wijze caravanterreinen en jachthaventjes aangelegd. Om deze ongewenste ontwikkeling tegen te gaan, wordt sinds enige tijd in Loosdrecht regelmatig vanuit een vliegtuig controle uitgeoefend op eventuele illegale werkzaamheden in natuurgebieden. Voor de Loosdrechtse plassen is in opdracht van

Naardermeer.

Foto Mr. H. P. Gorter

Gedeputeerde Staten van Utrecht in 1970 een recreatie-basisplan gepubliceerd. Naast verscheidene verkeerstechnische voorzieningen wordt o.a. een vaarverbinding tussen de Loosdrechtse plassen en het Wijde Blik voorgesteld en legalisering van enige caravanterreinen en jachthavens, die op clandestiene wijze in natuurgebieden zijn aangelegd. Enige onderdelen van dit plan hebben tot ernstige verontrusting in natuurbeschermingskringen geleid. De vraag kan gesteld worden of de Loosdrechtse plassen niet reeds nagenoeg hun maximum opnamecapaciteit hebben bereikt en of de recreatiestroom niet beter afgeleid kan worden naar de randmeren van de IJsselmeerpolders.

De watervervuiling benadeelt niet alleen de recreatie en de volksgezondheid (waar kan men in ons land nog in buitenwater zwemmen?) doch heeft reeds in een vroeger stadium aanleiding gegeven tot ernstige achteruitgang van flora en fauna. Kranswieren, krabbescheer en waterviolier zijn op vele plaatsen verdwenen, waarna massavegetaties van het triviale liesgras of gedoornd hoornblad hun plaats innemen. In 1942 was het water in de Loosdrechtse plassen nog zo zuiver dat het gebruikt kon worden voor de drinkwatervoorziening van Amsterdam. Als gevolg van inlaten van vuil Vechtwater, sterk toegenomen recreatie, voortgaande bebouwing en het ontbreken van riolering is de waterverontreiniging in de Loosdrechtse plassen zodanig toegenomen, dat het water niet meer geschikt is voor drinkwater. Het in de Bethunepolder gewonnen drinkwater wordt daarom reeds verscheidene jaren door een kanaaltje om de Loosdrechtse plassen heen geleid naar het waterbekken in de Loenerveense plas. Thans bestaan er plannen om de inlaat van vuil Vechtwater in de Loosdrechtse plassen geheel stop te zetten en de plassen in

droge zomers aan te vullen met water uit het Amsterdam-Rijnkanaal. De biologische kwaliteit van het water in de plassen zal hierdoor echter niet verbeteren. Eerder is een verslechtering te verwachten door giftige stoffen, olie, e.d. uit het Rijnwater.

De toenemende wateronttrekking door waterleidingbedrijven aan het Gooi heeft vermoedelijk geleid tot vermindering van de aanvoer van voedselarm en ijzerhoudend kwelwater aan de oostrand van het Vechtplassengebied. In het Naardermeer is hierdoor een sterke bloei van groen- en blauwwieren opgetreden, terwijl elders de aan kwelmilieus gebonden plantengemeenschappen (o.a. de trilvenen) achteruitgang vertonen.

Van de organisaties die zich inzetten voor het behoud van het karakter van dit gebied moet in de eerste plaats worden genoemd de in 1936 opgerichte Stichting 'Commissie voor de Vecht en het Oostelijk en Westelijk Plassengebied'. Deze commissie stelt zich ten doel 'het behouden, bevorderen en behartigen van de natuurlijke en culturele rijkdom van de streek van Vecht en Plassen.' Allengs is haar activiteit ook meer planologisch gericht geworden en houdt zij zich o.a. bezig met de strijd tegen de ontsiering van de Vecht door woonschepen, alsmede inspraak in streek- en bestemmingsplannen. Bovendien heeft zij een Inventarisatiecommissie, die heeft meegewerkt aan de totstandkoming van diverse publicaties (zie lit. 6, 8, 11, 14).

Van lokale betekenis is de Vereniging 'Curtevenne', die de bescherming van landschaps- en dorps-schoon in de gemeente 's-Graveland bevordert. Zij organiseert o.a. jaarlijks voor de schooljeugd een polderschoonmaakactie. Als overkoepelend orgaan voor de bestudering der streekhistorie is in 1970 de stichting 'Tussen Vecht en Eem' opgericht. Sinds 1957 tracht het Plassenschap Loosdrecht de recreatieve ontwikkeling in betere banen te leiden. Op plaatsen waar vroeger dijken en eilandjes in de golven zijn verdwenen, worden recreatie-eilandjes aangelegd; voorts zijn legakkers in de Kievitsbuurt gerestaureerd.

Onze moerasgebieden zijn in internationaal opzicht van zeer grote betekenis. Nergens ter wereld komen in deze vorm levensgemeenschappen van laagveenplassen en -moerassen zo fraai ontwikkeld voor. Binnen Nederland moeten de Wieden in Noordwest-Overijssel als het meest gevarieerde moerasgebied worden beschouwd. De samenstelling van plantengroei en fauna van het Vechtplassengebied vertoont bepaalde verschillen met die in Noordwest-Overijssel. Zo ontbreken in de Vechtplassen enige plantesoorten die in Noordwest-Overijssel de zuidgrens van hun Europese verspreidingsgebied bereiken: noordse rus, stijf struisriet, laurierwilg en draadrus. De grote pimpernel, die in de vochtige graslanden in Noordwest-Overijssel zo talrijk is, ontbreekt in het Vechtplassengebied, doch komt zuidelijker in ons land wel langs beken en rivieren voor. De zeldzame knotszegge (*Carex buxbaumii*), karakteristiek voor de overgang van zegge-trilveen naar blauwgrasland, is niet bekend van de oostelijke Vechtplassen, doch komt verder westelijk wel op een tweetal plaatsen voor. Overigens zijn er slechts twee, voor trilvenen karakteristieke soorten die in het Vechtplassengebied ontbreken, nl. parnassia en plat blaasjeskruid. Daarentegen zijn de veenmosrietlanden met jonge hoogveenvorming in de min of meer brakke gebieden in het westen des lands beter ontwikkeld dan in Noordwest-Overijssel. Rode bosbes, dopheide, struikheide, kraaiheide, veenbes en klokjesgentiaan zijn karakteristiek voor deze interessante veenheiden.

Wat de avifauna betreft zijn er vele overeenkomsten. In beide gebieden is een aalscholverskolonie. In Noordwest-Overijssel ontbreken echter lepelaar, woudaapje en kroon-eend.

Het eigen karakter van het Vechtplassengebied ten opzichte van de andere laagveen-

moerassen in Nederland wordt bepaald door zijn grote uitgestrektheid, de door het gebied stromende Vecht met zijn zijriviertjes, de ligging ten opzichte van de zandgronden van het Gooi, de vroegere invloed van de Zuiderzee in het noordelijk deel en de oost-west verlopende overgangen van zoet naar zwak brak water. Ondanks alle aantastingen die hebben plaatsgevonden, bezitten verscheidene gedeelten van het Vechtplassengebied nog steeds een grote natuurwetenschappelijke betekenis. Iedere verdere aantasting van deze open ruimte in de randstad Holland is onaanvaardbaar. Het is een internationale plicht om representatieve gedeelten van onze laagveenplassen en -moerassen te bewaren. De Vechtplassen vormen een onmisbare schakel in de serie veenplassengebieden van Nederland.

Voornaamste literatuur

1. Basisplan voor de Loosdrechtse plassen, 1970.
2. Ir. J. Bennema. Het zuidelijk Vechtplassengebied. Boor en Spade IV, 1951, pag. 222-228.
3. M. K. E. Gottschalk. De ontginning der Stichtse Venen ten oosten van de Vecht. T.K.N.A.G. 2e serie, deel 73, 1956, pag. 207-222.
4. Ir. J. Loeff. Een Nationaal Park der Oostelijke Vechtplassen. Natuur en Landschap 3, 1949, pag. 42-50.
5. Ir. J. Loeff. De Vechtplassen bedreigd. Toeristenkampioen A.N.W.B., 1 maart 1950, pag. 140-143.
6. Dr. W. Meijer en Drs. R. J. de Wit (red.), Kortenhoeft. Een veldbiologische studie van een Hollands verlandingsgebied. Amsterdam, 1955.
7. J. Trouw. De West-Nederlandsche veenplassen. Historisch - Planologisch. Amsterdam, 1948.
8. Dr. V. Westhoff (red.). Landschap, Flora en Vegetatie van de Botshol nabij Abcoude. Baambrugge, 1949.
9. Dr. V. Westhoff. Vorming en plantengroei van het West-Nederlandse veengebied. Natuur en Techniek 21 nr. 7, juli 1953, pag. 273-277.
10. Dr. V. Westhoff. De plantengroei van de Vechtplassen. Natuur en Techniek 21 nr. 8, augustus 1953, pag. 314-319.
11. A. J. Wiggelaar en J. Veenman. Botshol. Een inventarisatie van de vogelwereld. Amsterdam, 1960.
12. Dr. E. M. van Zinderen Bakker. Het Naardermeer. Amsterdam, 1942.
13. Dr. E. M. van Zinderen Bakker. De West-Nederlandsche veenplassen. Amsterdam, 1947.
14. Diverse auteurs (red. Drs. P. Leentvaar). De zuidelijke Vechtplassen. Flora en fauna, 1969.

Adri

Bert Garthoff

Vogel van de week

In zijn zo eigen stijl geeft Bert Garthoff een persoonlijke impressie van allerlei vogels die regelmatig in ons land te zien zijn. Geïllustreerd door de meesterhand van Thomas Bewick, Europa's grootste houtgraveur, die óók een bijzondere voorliefde voor vogels had!

Prachtig uitgevoerd - f 12,90 gebonden
(in de boekhandel verkrijgbaar)

Uitgeverij Ploegsma - Amsterdam